Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Varsinais-Suomi

LAUSUNTO

14.11.2019

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto

Jaoston pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta 6.11.2019

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunto hallituksen esityksestä 29/2019 valtion talousarvioksi vuodelle 2020 – teema kotouttamisen kehittämishaasteet

1. Maahanmuuttajien työllistymisen tilanne ja kehitysnäkökulmat

ELY-keskus laatii parhaillaan uutta maahanmuuttostrategiaa Varsinais-Suomeen. Strategialla luodaan yhteinen tietopohja, jossa huomioidaan erityisesti väestörakenteen muutos (syntyvyyden lasku, vanhusväestön määrän nousu ja työvoiman määrän laskeminen) 2020-luvulla. Tavoitteena on riittävän ja osaavan työvoiman saannin turvaaminen Varsinais-Suomessa lisäämällä maakunnan vetovoimaisuutta ja osallistamalla laajasti eri toimijoita strategian laadintaan. Maahanmuutto halutaan nostaa osaksi ratkaisua ja nivoa osaksi muita strategioita. Painopisteinä ovat varautuminen kasvavaan työvoiman rekrytointiin ulkomailta sekä täällä jo asuvien maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen. Strategia valmistuu loppuvuonna 2019.

Varsinais-Suomen positiivinen rakennemuutos näkyy alueen työttömyydessä, joka on laskenut ensimmäistä kertaa alle Uudenmaan työttömyysasteen. Myös ulkomaalaisten työttömien määrä Varsinais-Suomessa on laskenut ja heitä on alle 2000 henkilöä. Ulkomaalaisten työttömyysaste on 20 %. TE-toimiston eri palveluissa on tällä hetkellä noin 2800 ulkomaalaista, joista ns. omaehtoisessa koulutuksessa mm. toisen asteen tutkintoa suorittamassa on noin 1300 henkilöä ja työvoimakoulutuksena annettavassa kotoutumiskoulutuksessa noin 900 henkilöä.

ELY-keskus arvioi Varsinais-Suomen työvoiman tarpeen jatkuvan lähivuosina edelleen suurena.

Monilla toimialoilla kotimaasta ei löydy työvoimaa ja ulkomailta rekrytoitava työvoima on joko ainoa tai merkittävä tapa saada työntekijöitä (maa- ja puutarhatalous, metalli- ja meriteollisuuden alihankintaverkosto ja ICT-ala). Työlupaprosessin kesto on kuitenkin jo muodostunut yritysten toiminnan ja kasvun esteeksi.

Tällä hetkellä Varsinais-Suomessa maahanmuuttajille tarjottavat kotoutumisen ja työllisyyden edistämisen palvelut ja koulutukset toimivat hyvin mutta kehittämistarpeitakin löytyy.

Maahanmuuttajien työllisyysasteen nostossa on kuitenkin edelleen suuri potentiaali ja ELY-keskuksen näkemyksen mukaan työllisyysasteen nostamiseksi löytyy selkeitä kehittämiskohteita.

2. Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllisyyden edistämisen toimenpiteet ja resurssit

TE-toimiston työttömistä maahanmuuttaja-asiakkaista entistä suurempi osa on korkeasti koulutettuja, jotka ovat työskennelleet englanninkielisissä työyhteisöissä joko yliopistoissa tai yrityksissä. Heillä saattaa olla yli kymmenen vuoden työkokemus, mutta ei lainkaan suomen kielen taitoa. Tämän ryhmän määrää lisää se, ettei tutkintoihin sisälly pakollisia suomen tai ruotsin kielen opintoja, yhteydet alan työnantajiin opiskeluiden aikana saattavat puuttua kokonaan tai alan työvoiman tarve on ylipäätään vähäinen ja näistä syistä heidän on hyvin vaikeata työllistyä tutkinnon suorittamisen jälkeen Suomessa.

Erityisesti Turkuun on keskittynyt työttömiä maahanmuuttajia, joilla työllistymisen esteenä ovat puutteellinen koulutus ja työkokemus kotimaastaan.

Työllisyyden edistämisen palveluiden ja toimenpiteiden osalta ratkaisut em. ryhmille edellyttävät henkilökohtaista ohjausta ja yksilöllisiä palveluja. Perinteinen kotoutumiskoulutus on sinällään toimiva ja tehokas väline sekä kielen oppimiseen että työllistymisen edistämiseen, mutta siihen osoitetut resurssit eivät usein mahdollista kotoutumiskoulutukseen ohjaamista, mikäli henkilön kotoutumisaika on mennyt umpeen tai jos kotoutumiskoulutus on jo kertaalleen käyty.

Osa sekä hitaasti työmarkkinoille siirtyvistä että maahan työhön tulleista, usein korkeasti koulutetuista maahanmuuttajista, hyötyisi mahdollisuudesta käydä kotoutumiskoulutus uudestaan tietyn edellytyksin, vaikka maahantulosta olisi aikaa yli kymmenen vuotta. Tämän vuoksi edellä mainittujen ryhmien tarpeet pitäisi huomioida kotoutumiskoulutuksen määrärahoissa erityisesti suurissa kaupungeissa. Alueellisten määrärahojen jaossa tulisi huomioida vieraskielisten työttömien ulkomaalaisten määrä ELY-keskusalueilla.

Edelleen TE-palveluissa em. ryhmät vaativat paljon henkilökohtaista ohjausta ja palvelua. Tulkin käyttö vaatii asiakaspalvelulta ja tapaamisilta enemmän aikaa ja resursseja. Mikäli maahanmuuttajien potentiaali työllisyysasteen nostamisessa 75 %:iin halutaan hyödyntää, niin se edellyttää henkilökohtaisen palvelun lisäämistä ja yksilöllisten palvelu- ja koulutuspolkujen lisäämistä. Tämä palvelutarve tulisi huomioida TE-toimistojen määrärahoissa.

Maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi Varsinais-Suomessa on luotu eri ammattialoille suuntaavia koulutuspolkuja erityisesti runsaasti rekrytoiville aloille. Nämä ns. ammattikotokoulutukset on tähän asti pystytty rahoittamaan kotoutumiskoulutuksen

määrärahoilla. Koulutuksen kesto on noin neljä kuukautta ja siinä keskitytään ammattialan sanastoon, työelämän pelisääntöihin, ammattialan perusteisiin ja työssäoppimiseen. Maahanmuuttaja on näiden koulutusten aikana pystynyt tutustumaan kyseiseen ammattialaan ja saanut tietoa soveltuvuudestaan ko. alalle. Jos oikea ala on löytynyt, niin tästä koulutuksesta on voinut siirtyä saman alan ammatilliseen koulutukseen ja jotkut ovat työllistyneet suoraan sen jälkeen.

ELY-keskuksen tavoitteena on vakinaistaa koulutuspolut erityisesti aloille, joilla työvoiman kysyntä on suurta. Näistä esimerkkeinä ovat hoiva-ala, meri- ja metalliteollisuus, ravintola-ala, puhdistuspalveluala ja kuljetus- ja logistiikka-alat esimerkkeinä. Ammattikotokoulutusta on suunnattu myös teollisuuden vaihetyöhön (Valmet Automotiven autotehdas). Em. koulutusten toteutus edellyttää, että kotoutumiskoulutuksen määrärahoissa huomioidaan tämä tarve. Varsinais-Suomen osalta tarve on noin 1 me vuodessa.

Yksi haaste maahanmuuttajien potentiaalin hyödyntämisessä erityisesti meri- ja metalliteollisuuden rekrytoinneissa on työssäoppimisjaksojen aikana tapahtuva ohjaus työpaikoilla. Alihankintaverkoston yrityksillä on hyvin vähän resursseja ohjata ja neuvoa maahanmuuttajia työssäoppimisjaksojen aikana. Työssäoppimisjaksojen toteuttamisessa olisi tarpeen sopia ns. lisäresurssien kohdentamisesta kouluttajille, jotta he voisivat ohjata ja tukea sekä työnantajaa että opiskelijaa työssäoppimispaikoilla. Tämä nostaa hankittavan koulutuksen kustannuksia.

Varsinais-Suomen ELY-keskus katsoo, että ensi vuoden talousarvio antaa hyvät mahdollisuudet edistää maahanmuuttajien kotouttamista ja työllistymistä. Mikäli maahanmuuttajien työvoimapotentiaalia halutaan hyödyntää selkeästi aikaisempaa enemmän, niin tarvitaan lisäresursseja sekä kotoutumiskoulutuksen hankintaan että yksilöllisen palvelun mahdollistamiseen TE-toimiston ohjaus- ja neuvontatyöhön. Tähän ryhmään kuuluvat mm. traumatisoituneet pakolaiset ja ilman koulutusta ja työkokemusta olevat, korkeasti koulutetut englanninkielisissä työyhteisöissä työskennelleet sekä kotona lapsiaan hoitavat vanhemmat, jotka useimmiten ovat naisia.

Edelleen ELY-keskus katsoo, että Varsinais-Suomen yritysten ulkomaalaisten työntekijöiden työlupaprosesseja on nopeutettava ja näin varmistettava yritysten kasvu- ja toimintaedellytykset.

maahanmuuttopäällikkö Kalle Myllymäki